

Barbara Bujanowicz-Haraś*

**REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE NAKŁADÓW INWESTYCYJNYCH
NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA W POLSCE**

**REGIONAL DIFFERENTIATION OF ENVIRONMENTAL PROTECTION
INVESTMENT EXPENDITURE IN POLAND**

Słowa kluczowe: region, ochrona środowiska, nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska.
Key words: region, environmental protection, environmental protection investment expenditure.

During the second half of the last century different communities started to experience more severely the environmental, economic and social effects of the increasing interference into the situation of the existing intensive development of the economy, with uncontrolled and frequently irrational exploitation of natural resources. This is expressed by the current need, more and more clearly emphasised, of social and economic development which would take into account the necessity to rationalise human interference in nature.

Poland, becoming a member of the European Union and adopting its legal heritage regarding the protection of the natural environment, has been obliged to meet the requirements in this area. To comply with the standards existing in the countries of the Union it is necessary to implement pro-ecological ventures. Their scale is confirmed by investment expenses made. The aim of the present study is to analyse investment expenses made in the sphere of environmental protection in the country, with regard to particular regions.

1. WPROWADZENIE

Wraz z przyspieszającym rozwojem cywilizacyjnym i gospodarczym możliwości oddziaływania człowieka na środowisko przyrodnicze zostały znacznie zwiększone. Intensywnie

* **Dr inż. Barbara Bujanowicz-Haraś – Katedra Ekonomiki i Organizacji Agrobiznesu, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin; tel.: 81 461 00 61 w. 157; 606 42 63 63; e-mail: barbara.bujanowicz-haras@up.lublin.pl**

rosnąca produkcja przemysłowa, rozwój produkcji rolniczej, wyczerpywanie zasobów przyrody wykorzystywanych gospodarczo, nasilająca się urbanizacja, rozwój transportu i konsumpcji przyczyniają się do pogorszenia stanu środowiska, prowadząc często do nieodwracalnych zmian.

W świetle powyższego niezbędne jest podejmowanie działań ukierunkowanych na ochronę elementów środowiska, w celu przywrócenia lub zachowania równowagi przyrodniczej. Jednak wysiłki czynione na rzecz racjonalnego korzystania z zasobów środowiska oraz ich ochrony wymagają ponoszenia odpowiednio wysokich nakładów finansowych. Jest to szczególnie istotne w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej i konieczności intensyfikacji działań proekologicznych niezbędnych do wypełnienia zobowiązań międzynarodowych Polski wynikających z akcesji do Unii Europejskiej.

2. NAKŁADY INWESTYCYJNE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA

Nakłady na ochronę środowiska stanowią jedynie dodatkowe, możliwe do zidentyfikowania nakłady, które są przeznaczane na ochronę środowiska, redukcję zanieczyszczeń lub naprawę szkód środowiskowych, przy czym wydatki ponoszone na przedsięwzięcia, które mogą w sposób korzystny wpływać na środowisko, ale ich podstawowym celem nie jest ochrona środowiska nie są zaliczane do wymienionej grupy nakładów [Poskrobko 2007].

Nakłady na ochronę środowiska to suma nakładów inwestycyjnych i kosztów bieżących przedsięwzięć ochronnych.

Inwestowanie oznacza wykorzystanie środków finansowych w celu uzyskania majątku rzeczowego, niematerialnego lub finansowego. Inwestycje obejmują nakłady gospodarcze na trwałe aktywa rzeczowe i finansowe. Przez inwestowanie należy zatem rozumieć ponoszenie nakładów o odroczonym efekcie w celu zwiększenia każdej kategorii zasobów [Górka, Poskrobko, Radecki 2001].

Pojęcie nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska należy rozumieć jako: nakłady na metody, technologie, procesy, wyposażenie lub jego część, których głównym celem jest gromadzenie, unieszkodliwianie, monitorowanie, redukcja, zapobieganie lub eliminacja zanieczyszczeń czy strat środowiskowych wynikające z działalności inwestycyjnej firmy.

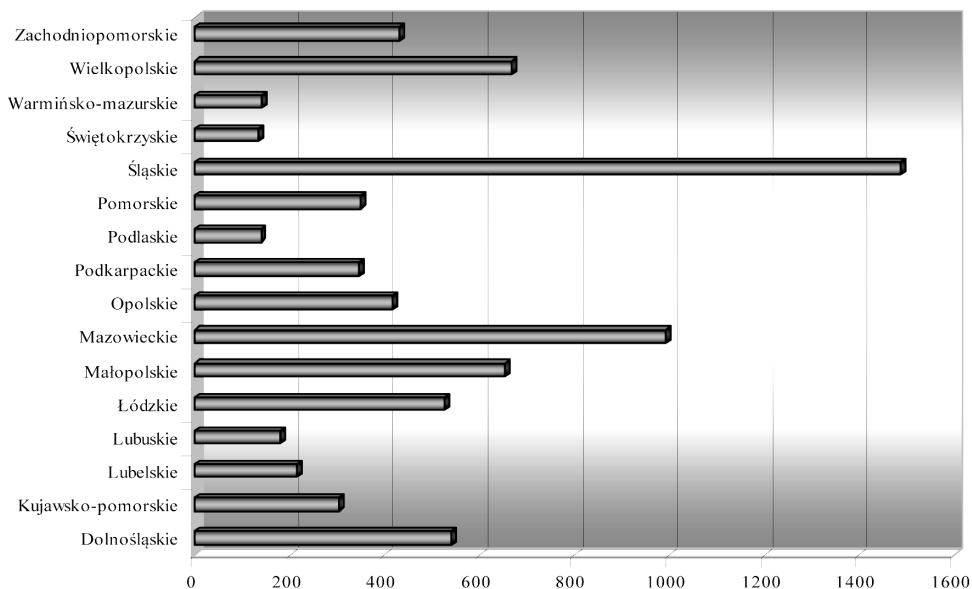
Inwestycje w ochronie środowiska obejmują środki trwałe: grunty, budynki, budowle, maszyny i wyposażenie (dobra nowe i istniejące, zakupione, wytworzone we własnym zakresie, a także nabyte w drodze leasingu finansowego, o okresie użytkowania przekraczającym jeden rok, jak również wszystkie dodatki, zmiany, ulepszenia i odnowienia, które przedłużają życie lub zwiększają produktywność środków trwałych) oraz inne nakłady inwestycyjne odnoszące się do używanych w celu ochrony środowiska wartości niematerialnych, prawnych i aktywów finansowych [Broniewicz, Poskrobko 2003].

Wydatki inwestycyjne służące ochronie środowiska obejmują wydatki na inwestycje „końca rury” – redukujące i unieszkodliwiające zanieczyszczenia generowane w procesie

produkcji, nieingerujące w proces produkcyjny, w całości poświęcone ochronie środowiska, oraz inwestycje zintegrowane – będące częścią procesów produkcyjnych, ograniczające ilość i zmieniające jakość wytwarzanych w tych procesach zanieczyszczeń, w wyniku czego stają się one bardziej przyjazne środowisku [Bernaciak, Gaczek 2002].

3. NAKŁADY INWESTYCYJNE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA W UKŁADZIE REGIONALNYM

W roku 2007 poziom nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w układzie regionalnym był zróżnicowany (rys. 1). Najwięcej środków o charakterze inwestycyjnym wydatkowano w województwie śląskim i mazowieckim (łącznie 33% ogółu tych nakładów w skali kraju). Najmniejsza pula środków trafiła do województw: podlaskiego, świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego (5,5% udziału w strukturze nakładów krajowych).

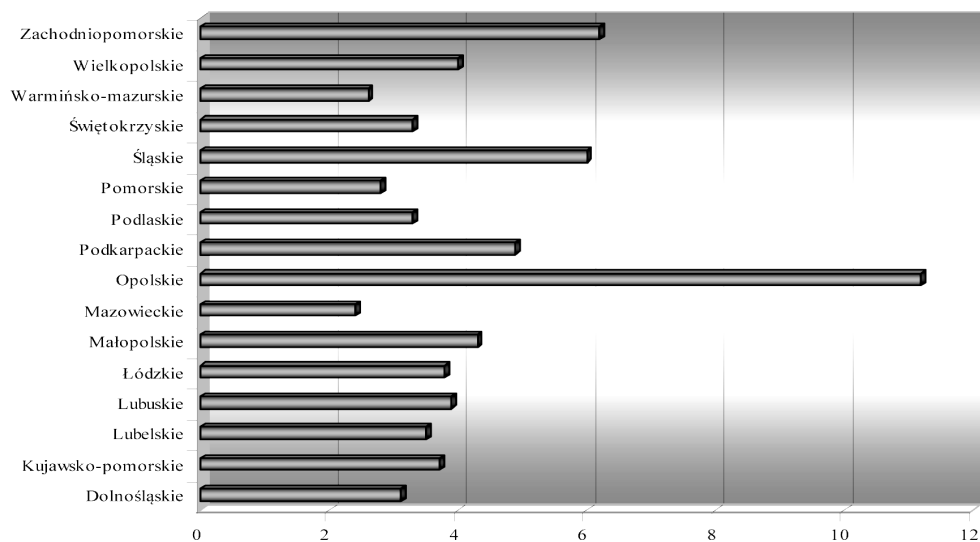

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska 2008*, GUS, s. 447.

Rys. 1. Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska według województw w 2007 r. (mln zł)

Fig. 1. Environmental protection investment expenditure by regions in 2007 (mln zł)

Oceniając udział nakładów na ochronę środowiska w stosunku do ogólnych nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej, można zauważyć najwyższy poziom tego wskaźnika w województwie opolskim, zachodniopomorskim i śląskim, osiągającego odpowiednio 11,2%, 6,2% i 6% (rys. 2).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska 2008*, GUS, s. 450.

Rys. 2. Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska w procentach nakładów inwestycyjnych na gospodarkę narodową według województw w 2007 r.

Fig. 2. Environmental protection investment expenditure in % investment expenditure on national economy by regions in 2007

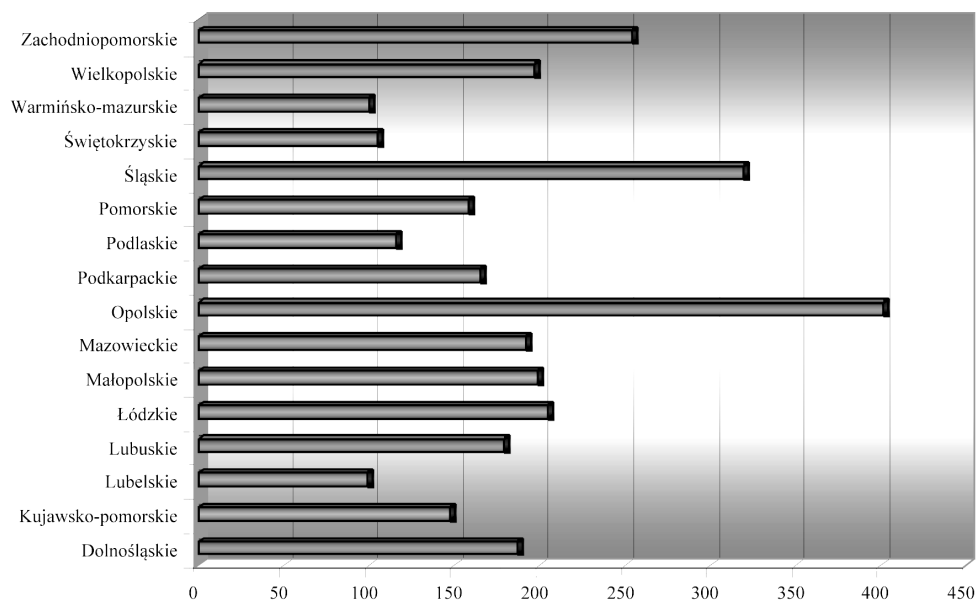
Ponad 4,5-krotnie niższą wartość analizowanego wskaźnika zanotowano w województwie mazowieckim, które uplasowało się na ostatnim miejscu w kraju.

W przeliczeniu na jednego mieszkańca nakłady inwestycyjne w województwie opolskim były o ponad 100% wyższe od średniej krajowej, najmniejsze wydatki zaś, na poziomie 99 zł, charakteryzowały województwo lubelskie (rys. 3).

Według kierunków inwestowania wyraźnie największa pula środków finansowych została skierowana na realizację przedsięwzięć z zakresu gospodarki ściekowej i ochrony wód (blisko 60% w skali kraju). Ponad jedną piątą (20,3%) ogółu nakładów w ramach tej dziedziny wydatkowano w województwie śląskim, najmniejsza zaś wielkość nakładów tego rodzaju została poniesiona na terenie województwa podlaskiego (53,2 mln zł).

W dziedzinie ochrony powietrza i klimatu przodowały dwa województwa: śląskie i mazowieckie, w których wydatkowano łącznie 38,9% ogółu nakładów w wymienionym kierunku inwestowania w kraju.

Na inwestycje związane z gospodarką odpadami najwięcej środków przeznaczono w województwie mazowieckim (194 mln zł).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska 2008*, GUS, s. 450.

Rys. 3. Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska w przeliczeniu na jednego mieszkańca według województw w 2007 r. (zł)

Fig. 3. Environmental protection investment expenditure by inhabitant and regions in 2007 (zł)

W zakresie działalności inwestycyjnej na rzecz ochrony środowiska wydatki w skali kraju pochodziły przede wszystkim ze środków własnych inwestorów (47,6% ogólnej kwoty nakładów przeznaczonych na ochronę środowiska w 2007 r.), które od połowy lat dziewięćdziesiątych stały się najważniejszym źródłem pieniędzy na ochronę środowiska. Kolejnym znaczącym źródłem finansowania wydatków na ochronę środowiska są fundusze ekologiczne.

Udział funduszy ekologicznych w finansowaniu inwestycji proekologicznych w 2007 r. kształtował się na poziomie 20,8%. Środki pochodzące z zagranicy stanowiły 14,8%, a na kredyty i pożyczki krajowe przypadło 10% ogólnej kwoty nakładów.

Proporcje pomiędzy wydatkami sektora gospodarczego a finansowaniem publicznym rozkładały się w poszczególnych województwach w zróżnicowany sposób.

W siedmiu województwach udział środków własnych w nakładach poniesionych na środki trwale służące ochronie środowiska wyniósł powyżej 50%, przy czym najwyższy udział zanotowano na terenie województwa podlaskiego i pomorskiego (ponad 62%).

Najniższy natomiast – rzędu 33,6 % – w województwie wielkopolskim.

Tabela 1. Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska według podstawowych dziedzin ochrony środowiska i województw w 2007 r. (mln zł oraz %)**Table 1.** Environmental protection investment expenditure by domains and regions in 2007 (mln zł, %)

Województwa	Gospodarka ściekowa i ochrona wód		Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu		Gospodarka odpadami	
Dolnośląskie	348,0	7,8	47,5	2,8	98,8	12,2
Kujawsko-pomorskie	230,4	5,1	36,7	2,1	21,9	2,7
Lubelskie	158,2	3,5	39,2	2,3	12,2	1,5
Lubuskie	138,5	3,1	26,2	1,5	11,2	1,3
Łódzkie	196,2	4,4	251,4	14,6	20,3	2,5
Małopolskie	399,5	8,9	136,2	7,9	43,8	5,4
Mazowieckie	417,5	9,3	302,9	17,6	194,0	23,9
Opolskie	327,5	7,3	31,2	1,8	42,4	5,2
Podkarpackie	231,5	5,2	88,1	5,1	13,8	1,7
Podlaskie	53,2	1,2	22,7	1,3	33,4	4,1
Pomorskie	231,4	5,2	78,5	4,6	26,9	3,3
Śląskie	908,7	20,3	368,5	21,4	81,5	10,1
Świętokrzyskie	73,3	1,6	40,9	2,4	16,0	2,0
Warmińsko-mazurskie	89,4	2,0	26,8	1,6	24,0	3,0
Wielkopolskie	368,3	8,2	183,3	10,6	105,3	13,0
Zachodniopomorskie	305,6	6,8	44,1	2,6	64,2	7,9
Polska	4477,3	100	1724,4	100	809,8	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ochrona środowiska 2008*, GUS, s. 450.

Występujące w układzie regionalnym zróżnicowanie nakładów ponoszonych na przedsięwzięcia proekologiczne jest determinowane rozwojem gospodarczym poszczególnych regionów, a także stopniem przekształcenia i skażenia środowiska, a podejmowany wysiłek inwestycyjny kierowany jest w największym zakresie na dziedziny ochrony środowiska, w których występują największe zaniedbania i potrzeby w danym województwie.

4. PODSUMOWANIE

Nasilająca się od dziesiątków lat antropopresja spowodowała niepokojące zmiany w zakresie przekształceń środowiska naturalnego. W kraju negatywna ocena rodzimego stanu środowiska obserwowanego na początku okresu transformacji była wynikiem m.in. niskich nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska, dominacji przemysłu wydobywczego i hutniczego, niskich cen zasobów naturalnych – energii, wody, surowców mineralnych, co sprzyjało ich nadużywaniu, jak również budowa wielkich kombinatów przemysłowych czy też występująca znaczna swoboda finansowania przedsiębiorstw przejawiająca się w braku przymusu wnoszenia opłat za emisje zanieczyszczeń [Czech 2006].

Transformacja systemu politycznego i gospodarczego, włączenie Polski w struktury Unii Europejskiej, i tym samym konieczność sprostania europejskim standardom ekologicznym, a zarazem upowszechnianie koncepcji zrównoważonego i trwałego rozwoju spowodowały, że szczególnego znaczenia nabrała realizacja inwestycji proekologicznych. Wymagają one zapewnienia odpowiednio wysokich środków finansowych.

Zagrożenia elementów środowiska przyrodniczego poszczególnych województw w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego stanowią odzwierciedlenie poziomu antropopresji. Podstawowym zadaniem podejmowanych przedsięwzięć proekologicznych jest zmniejszenie stopnia zanieczyszczenia środowiska do pożądanego poziomu, zwłaszcza że poprawa jakości środowiska przyrodniczego jest jednym z podstawowych i strategicznych wyzwań w sferze rozwoju regionalnego.

PIŚMIENNICTWO

- BERNACIAK A., GACZEK W.M. 2002. Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2002.
- BRONIEWICZ E., POSKROBKO B. 2003. Nakłady na ochronę środowiska – metodyka i wyniki badań. Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok.
- CZECH E.K. (red.) 2006. Uwarunkowania ochrony środowiska – aspekty krajowe, unijne, międzynarodowe. Difin, Warszawa.
- GÓRKA K., POSKROBKO B., RADECKI W. 2001. Ochrona środowiska. PWE, Warszawa.
- II Polityka Ekologiczna Państwa.** 2000. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Ochrona środowiska 2008.** 2008. GUS, Warszawa.
- POSKROBKO B. (red.) 2007. Zarządzanie środowiskiem. PWE, Warszawa.